

ECONOMISCH
STATISTISCHE
BERICHTEN

Vacatures

LEVER'S ZEEP MIJ. N.V., ROTTERDAM

zoekt:

a) enkele jongelui

met academische opleiding (Mr. in de R., Drs. Ec. of Ir.) en enkele jongelui met eindexamen H.B.S. of Gymnasium, allen met lust voor den handel, die bereid zijn ondanks hun studie van onder af te beginnen, maar die bij gebleken geschiktheid in de gelegenheid worden gesteld om opgeleid te worden voor hogere commerciële functies. Leeftijd voor de academisch gevormden tot 27 jaar, voor de anderen tot 22 jaar;

b) enkele jongelui

met eindexamen H.B.S. of Gymnasium, die belangstelling hebben voor administratie en correspondentie en bereid zijn tot verdere studie in boekhouden en talen, om na gebleken geschiktheid opgeleid te worden voor betere administratieve betrekkingen, leeftijd tot 22 jaar.

Eigenhandig geschreven brieven met recente foto aan: LEVER'S ZEEP MIJ. N.V., Museumpark 1, Rotterdam.

Groote fabriek in de levensmiddelenindustrie zoekt voor de functie van:

assistent bedrijfsleider

een energiek persoon met initiatief, organisatievermogen en ervaring in fabrieksadministratie, personeels- en algem. technische aangelegenheden. Schoolopleiding H.B.S.-B en M.T.S. Leeftijd tot 30 jaar. Bij gebleken geschiktheid, levenspositie. Goede salariering en pensioen. Alleen prima krachten, die volledig aan het bovengevraagde beantwoorden, worden verzocht onder bijvoeging van een pasfoto te schrijven onder no. 278, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Semi-Overheidsinstelling vraagt voor haar nieuwe organisatie

eenige chemici

voor bestudeering van technische en industriële vraagstukken op het gebied der verf- en kunststof-, chemie, geneesmiddelen en electrochemie.

eenige werktuigkundige ingenieurs

voor bestudeering van technische en industriële vraagstukken op 't terrein der machinebouwindustrie, metallurgie, electrotechniek, textielindustrie.

eenige economen

voor marktanalyses en algemeene economische vraagstukken.

Vereischten zijn: Academisch gevormd, ruime industriële ervaring, leeftijd 30-45 jaar; aangeboden wordt een interessante werkkring en salaris op industrieel niveau. Sollicitaties onder no. 942 aan Nijgh & van Ditmar, Parkstraat 27, Den Haag.

Bedrijfseconomisch Adviesbureau te Utrecht

vraagt

eenige medewerkers

Vereischten: kandidaatsexamen economie; ruime praktische ervaring in het bedrijfsleven. Sollicitaties met volledige inlichtingen, referenties en verlangd salaris onder no. 277 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

R. MEES & ZONEN

Ao. 1720

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

Rotterdam, Amsterdam (Ass.), 's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen

Behandeling van alle **Bankzaken**
Bezorging van alle **Assurantiën**

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening

Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

131 BIJKANTOREN EN ZITDAGEN
KAPITAAL f 55.010.000. RESERVES f 31.500.000

Een Vliegtuigindustrie
kan in de toekomst
in Nederland
niet worden gemist

SCHRIFTELIJKE CURSUS VOOR MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

Leidt op voor het examen moderne bedrijfsadministratie —
Behandelt o.a. administratieve organisatie, de rekeningstelsels, voor- en nacalculatie, standaardkosten en budgetteering, loonstelsels en loonadministratie, bedrijfsstatistiek, toepassingen in verschillende bedrijven — Biedt uitstekend verzorgde lessen en beschrijvingen, uitvoerige en gedegen correctie van de uitgewerkte vraagstukken, alle gewenste voorlichting op studiegebied — Beschikt over talrijke medewerkers uit de praktijk van het bedrijfsleven — Verzorgt behalve den hoofdcursus ook voorbereidende, aanvullende en repetitiecursussen.
Prospectus op aanvraag

SECRETARIAAT BEURSGEBOUW
KAMER 321 — ROTTERDAM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

30E JAARGANG

DONDERDAG 15 NOVEMBER 1945

No. 1488

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

BERICHT.

Aan abonné's van ons weekblad wordt beleefd verzocht — voorzover zij dit niet reeds deden — hun abonnementsgeld voor het jaar 1945, ten bedrage van f 20,85 voor het binnenland en f 23,— voor het buitenland (voor boekhandelaren resp. f 16,35 en f 19,—), vóór 1 December a.s. te voldoen op girorekening no. 8408 of op onze rekening bij de heeren R. Mees & Zoönen, alhier.

Na dien datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeeren.

INHOUD:

Prioriteiten en tempo van wederopbouw, door Prof. Dr. P. B. Kreukniet	224
Deviezenbesluit 1945 door Mr. J. H. Franssen van de Putte	225
De sociale organisatie van het bedrijfsleven, door Mr. Ir. A. W. Quint	227
De economie als wetenschap door Ir. K. P. Kalis	229
Boekbespreking:	
„Het eerste verzamelgebouw voor grossiers te Rotterdam?" door Prof. Dr. J. F. ten Doesschate	232
Bericht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam	233
Geld- en kapitaalmarkt	233
Ontvangen boeken en brochures	234
Statistieken	
Bankstaten	234

DEZER DAGEN

spant men het paard achter den wagen. Toen de capitulaties afkwamen, leek het varken op een oor na gevild. Nu blijkt, dat wij de huid verkocht hebben, voor de beer geschoten was. De Russen houden President Truman kennelijk voor den vos, die de passie preekt en de andere kant meent, dat Rusland zijn haan-koning wil doen kraaien. Hierover mistroostige commentaar te leveren, ware uilen

naar Athene dragen (waar het trouwens ook nog steeds niet pluist). Men kan nog hopen op het overleg tusschen de Angelsaksische bondgenooten en in hun herinnering roepen Cats verzuchting: „wát baat de uile kaers oft bril, als het beest niet sien en wil?"

Zien wil althans de Nederlandsche Regeering wel, en hooren ook. Zij heeft een „Oog en Oor" aangeschaft en zal dus gaan luisteren naar de woorden des oorblazers, welke Salomo's sympathie niet hadden. In dit geval is echter het goede voornemen voorhanden. En daarnaast ook goede resultaten. De bonnenlijsten worden elke week langer en gevarieerder. Weliswaar is er geen hout voor lucifers, maar de bevolking behoeft ook geen houtje meer om op te bijten. Het is slechts de gecompliceerdheid der economische betrekkingen, die hierdoor aan den eenen kant de detaillisten in administratieve puzzelen tijdnood brengt. Aan den anderen kant het loonvraagstuk in volle scherpte doet gevoelen.

Hoe men ook ten goede tracht te keeren, het oog ziet droeve dingen, het oor hoort bittere zaken. In Indonesië is in Soerabaja een treurige toestand ontstaan; voor de rest van Java is er nog geen verheldering. En dat in de week, dat ons land vernam, dat van elke duizend van zijn burgers er twee en twintig door den oorlog waren omgekomen.

Een Nederlandsche delegatie bevindt zich op de internationale conferentie in Parijs over de Duitsche herstellelingen; een tegenvaller zal zeker niet aan haar liggen. Doch als men de buitenlandsche correspondenten leest, rijst de vraag: „Hoe zal men veeren plukken van een kikker?" Hoe zal de toestand dezen winter zijn in de verwoeste deelen van het groote Rusland? En hoe in China, waar het nieuwe accoord tusschen Tsang Kai Tsjek en de communisten althans voor het oogenblik een burgeroorlog heeft voorkomen? Wel zijn in Chineesche havens Amerikaanse oorlogsschepen aangekomen, in zulken getale, dat volgens Britsche berichten Engelsche oorlogsbodems moesten worden verhaald. Doch het Congres is het volgens waarnemers nog niet eens over doorlopenden steun aan de U.N.R.R.A.

Snel daarentegen heeft het Nederlandsche Parlement beslist over een principieel zeer belangrijke quaestie. De toetreding tot de organisatie der Vereenigde Volken werd algemeen aanvaard, zij het eenigszins in de stemming „for better or for worse". Tevens is overeenstemming bereikt over de samenstelling van het Noodparlement, dat nu binnenkort zal worden geopend en wel, symbolisch, zonder gouden koets. „Gouden koetsen" rijden er voor het overige genoeg in Nederland, als men de prijzen der geïmporteerde automobielen nagaat.

Motoriseering blijft echter het eerst noodige, doch vooral voor den geest. In dit verband wijzen wij op den dringenden oproep om medeverking aan het jeugdwerk, vooral van leiders, welke onlangs uitging van de bekende clubhuizen voor de rijpere jeugd in Rotterdam. Hier ligt, alweer, een vraagstuk van nationaal belang.

PRIORITEITEN EN TEMPO VAN WEDEROPBOUW.

Zowel in den aanhef als aan het eind van zijn lezenswaard artikel „Over de bepaling van „prioriteiten”, in No. 1479 (12 September j.l.) van dit tijdschrift, geeft Dr. J. Tinbergen den wensch te kennen, dat zijn artikel een discussie omtrent het vraagstuk van den voorrang bij den wederopbouw moge uitlokken. De volgende beschouwingen zijn bedoeld als een bijdrage tot een dergelijke discussie, ofschoon ik bij voorbaat moet vaststellen, dat deze bijdrage eerder negatief dan positief is.

Het stelsel van opeenvolgende „verzorgingsniveaus” is een gelukkige vondst, die het mogelijk maakt, langs empirischen, want statistischen, weg de rangorde der behoeften althans bij benadering vast te stellen. De verzorgingsniveaus kan men uitdrukken in „goederenpakketten”, die dus uitsluitend uit consumptiegoederen bestaan, en teneinde deze voor het vraagstuk van den wederopbouw — waarmede uiteraard hoofdzakelijk wederopbouw van het kapitaalgoederenfonds wordt bedoeld — bruikbaar te maken, zet Dr. Tinbergen ze om in, wat men zou kunnen noemen, „kapitaalgoederenpakketten”. Dat zijn dan de kapitaalgoederen, noodig tot het produceeren en blijven produceeren der betrokken consumptiegoederen, nl., volgens de opsomming van Dr. Tinbergen, voorraden grondstoffen en halfabrikaten, voorraden duurzame kapitaalgoederen en voorraden afgewerkte consumptiegoederen. Of deze laatste kapitaalgoederen zijn, blijve hier, als van weinig belang, buiten beschouwing.

Ik zal niet ingaan op de talrijke moeilijkheden, welke in de practijk zullen rijzen; ten eerste bij het vaststellen van de goederenpakketten en ten tweede bij het daaruit afleiden van de prioriteiten. Dr. Tinbergen kent deze uiteraard op zijn minst even goed als ik en vermeldt er in zijn artikel trouwens verschillende. Het volgende betoog zal zich met de grondgedachte van de hierboven kort weergegeven oplossing van het prioriteitenvraagstuk bezighouden en wel voornamelijk met de relatie tusschen de prioriteiten, de volgorde dus, en het tempo van wederopbouw. In het aangehaalde artikel kan men daarover het volgende lezen (p. 96): „In eerste instantie zijn tempo en volgorde van elkaar onafhankelijk. Men kan in dezelfde volgorde werken en niettemin dé eene maal in tien, de andere maal in vijf jaren klaar zijn. De vraag naar de zgn. prioriteiten is naar zijn aard een vraag van volgorde. Tempokwesties kunnen daarbij in eerste aanleg buiten beschouwing blijven.” Dit nu meen ik te moeten betwijfelen, om nader uiteen te zetten redenen. Of ik daarmee met Dr. Tinbergen van meening verschil is niet zeker. Wellicht houden de door hem gemaakte beperkingen „in eerste instantie” en „in eerste aanleg” een voorbehoud in, juist op het punt, dat ik aan de orde wensch te stellen.

Teneinde het verband tusschen rangorde en tempo na te gaan, kunnen wij het eenvoudigst uitgaan van het geval, dat het proces van wederopbouw is aangevangen, om dan na te gaan, welke alternatieven open staan. Daarbij zij terwille van den eenvoud aangenomen, dat er steeds van verzorgingsniveau I naar niveau II en daarna naar niveau III enz. *gesprongen* wordt. In werkelijkheid is dat uiteraard niet het geval, doch tot onjuiste conclusies leidt deze schematisering niet.

Stel, dat het verzorgingsniveau II is bereikt en dat dus de consumptie zich op een daarmee overeenkomstig peil bevindt. Een deel van de productieve krachten wordt dus gebruikt tot de voortbrenging van dezen stroom van consumptiegoederen, de dan nog beschikbare productieve krachten worden gebezigd om de kapitaalgoederen te vervaardigen, welke den sprong naar verzorgingsniveau III mogelijk moeten maken. Zijn deze aanwezig, dan kan de consumptie tot niveau III worden verhoogd. Een gedeelte der productieve krachten wordt nu aangewend om de consumptie op dit peil te handhaven; de overige pro-

ductieve krachten gaan de kapitaalgoederen vervaardigen, noodig om van niveau III op niveau IV over te gaan, enz. Wanneer het wederopbouwproces volgens deze figuur verloopt zijn inderdaad volgorde en tempo onafhankelijk van elkaar. De volgorde der te produceeren kapitaalgoederen wordt vastgesteld aan de hand van een prioriteitenlijst, welke op grondslag der verzorgingsniveau's is opgemaakt en het tempo van het herstel is alleen afhankelijk van de snelheid, waarmede de opeenvolgende kapitaalgoederenpakketten ontstaan.

Dit is echter niet de eenig mogelijke figuur, volgens welke het wederopbouwproces kan verlopen. Immers men kan, op het oogenblik, waarop niveau III voor de consumptie mogelijk wordt, besluiten de consumptie voorloopig nog op niveau II te handhaven, m.a.w., men kan het *feitelijke* verzorgingsniveau lager houden, dan het *mogelijke* verzorgingsniveau. Daardoor heeft men in het verdere verloop meer productiemiddelen beschikbaar voor de voortbrenging van kapitaalgoederen en het volgende niveau, niveau IV, zal sneller worden bereikt, dan bij uitbreiding van de consumptie, bij onmiddellijke aanpassing van het feitelijke aan het mogelijke verzorgingsniveau III, het geval zou zijn geweest. Er blijken dus twee begrippen tempo te zijn: ten eerste tempo van den wederopbouw (aanvulling van het kapitaalgoederenfonds), ten tweede tempo van het herstel der consumptie. Deze twee tempo's zijn afhankelijk van elkander. Hoe hooger het eene is; des te lager is het andere.

Het is duidelijk, dat een verhooging van het tempo van den wederopbouw door verlaging van het tempo van herstel der consumptie geen invloed *behoeft* te hebben op de vraag der prioriteiten. Men kan, hoewel men niet van plan is de consumptie dadelijk, wanneer dat mogelijk is, van niveau II op niveau III te brengen, toch eerst de kapitaalgoederen, die voor dien overgang noodig zouden zijn, produceeren en dus de prioriteitenlijst blijven volgen. Noodzakelijk is dit nu echter niet meer. Indien men bijv. het voornemen koestert, het feitelijke verzorgingsniveau III pas te verwezenlijken op het oogenblik, dat het mogelijke verzorgingsniveau IV is bereikt, dan behoef men er slechts zorg voor te dragen, dat op dit tijdstip het kapitaalgoederenpakket III aanwezig is en is er dus ruimte beschikbaar om na het bereiken van het mogelijke verzorgingsniveau II tevens andere kapitaalgoederen te produceeren. Het kapitaalgoederenfonds mag dus op het moment, waarop het mogelijke verzorgingsniveau IV wordt bereikt, een andere samenstelling hebben dan het geval zou zijn, indien het feitelijke verzorgingsniveau het mogelijke steeds op den voet volgde. Er is derhalve een mogelijkheid van de prioriteitenlijst voor de kapitaalgoederen af te wijken, terwijl men de prioriteitenlijst voor de consumptiegoederen blijft volgen.

Is er echter reden nu andere prioriteiten voor de kapitaalgoederen vast te stellen? Op het eerste gezicht niet. De een of andere rangorde moet er zijn en een betere dan die, welke uit de prioriteiten op het gebied der consumptiegoederen wordt afgeleid, lijkt niet aanwezig te zijn.

Toch meen ik, dat men, indien men ertoe besluit het tempo van het herstel der consumptie te vertragen, er goed aan zal doen, de prioriteiten der kapitaalgoederen te herzien. Uiteraard ziet men er naar te streven, de productieve krachten zoo efficiënt mogelijk te gebruiken. Blijft men de prioriteitenlijst van de kapitaalgoederen, welke de juiste is bij het samenvallen van mogelijk en feitelijk verzorgingsniveau, volgen, ook wanneer men het feitelijke beneden het mogelijke verzorgingsniveau houdt, dan zal men, in het gegeven voorbeeld, op het tijdstip, waarop het mogelijke verzorgingsniveau III is bereikt, beschikken over de kapitaalgoederen, noodig om dit verzorgingsniveau ook in feite te verwezenlijken. Men verhoogt echter de consumptie niet tot dit peil, zoodat er dan kapitaalgoederen aanwezig zijn, die men voorloopig niet gebruikt. Dit is duidelijk, als men er zich rekenschap

van geeft, dat deze kapitaalgoederen gedeeltelijk bestaan uit voorraden grondstoffen en halffabrikaten en fabrieksinstallaties der consumptiegoederenindustrie, om van de voorraden consumptiegoederen nu niet eens te spreken. Een mogelijkheid om deze ondoelmatigheid te vermijden is echter aanwezig. De kapitaalgoederen zijn nl. niet alle van denzelfden aard, doch vertoonen verschillen in de mate van specificiteit. Hoe verder men van de consumptiegoederen af teruggaat in het productieproces, hoe minder specifiek de kapitaalgoederen worden, in hoe meer verschillende richtingen zij te gebruiken zijn. Indien men dus na het bereiken van het feitelijke verzorgingsniveau II de aanvulling van het kapitaalgoederenfonds in dien zin doet plaats vinden, dat voor een belangrijk deel niet-specifieke, of in geringe mate specifieke, kapitaalgoederen worden geproduceerd, zooals verkeersmiddelen, cementfabrieken, constructiewerkplaatsen, etc., dan zullen deze kapitaalgoederen niet onbenut behoeven te blijven. Zij zijn immers volstrekt niet gebonden aan de productie van bepaalde consumptiegoederen, doch kunnen worden gebezigd voor de voortbrenging van verdere, zelf ook niet-specifieke of weinig specifieke, kapitaalgoederen.

Het verschil tusschen het wederopbouwproces, waarbij steeds de consumptie wordt verhoogd tot het peil, dat door den omvang van het productie-apparaat mogelijk is, en dat, waarbij het herstel van de consumptie in een langzamer tempo verloopt, is dus het volgende:

in het eerste geval wordt telkens naast het bestaande productie-apparaat als het ware een nieuwe kolom opgetrokken, die van grondvlak tot top overal even breed is, waarvan dus de eerste productiestadia een capaciteit hebben in overeenstemming met den stroom van consumptiegoederen, die deze kolom zal gaan leveren; alle beschikbare productiekrachten worden gebruikt om de kolom op te richten;

in het tweede geval bouwt men eveneens een dergelijke kolom op, echter in een langzamer tempo, zoodat er productiemiddelen over zijn, welke men nu gebruikt om tegelijkertijd reeds te bouwen aan de lagere verdiepingen van verdere kolommen; op zichzelf brengt deze wijziging in de volgorde van wederopbouw nog niet een sneller verloop van den wederopbouw teweeg; doordat echter de loopende consumptie op minder productieve krachten beslag legt is het tempo van den wederopbouw hooger.

Uit het bovenstaande volgt, dat bij het nemen van een beslissing omtrent het tempo van den wederopbouw, waarmede, zooals reeds is betoogd, het tempo van het herstel der consumptie onverbrekkelijk samenhangt, de prioriteitenlijst der kapitaalgoederen zal dienen te worden herzien om leegloop te vermijden.

Niemand zal willen betwisten, dat wij in de eerstkomende jaren zoo zuinig mogelijk zullen moeten zijn. In de hierboven gebruikte terminologie komt dit hierop neer, dat het feitelijke verzorgingsniveau voortdurend zal moeten achterblijven bij het mogelijke, dat men dus van de prioriteitenlijst der kapitaalgoederen, die uit de verzorgingsniveau's wordt afgeleid kan en, naar ik hoop aannemelijk te hebben gemaakt, ook behoort af te wijken. De slotsom is derhalve, dat tempo en volgorde van den wederopbouw niet onafhankelijk van elkander zijn: het tempo beïnvloedt de prioriteiten. Men kan de prioriteitenlijst der consumptiegoederen niet zoo eenvoudig, als in het artikel van Dr. Tinbergen wordt voorgesteld, op het gebied der kapitaalgoederen overplanten. Zij is, wat de consumptiegoederen betreft, ongetwijfeld een fraai hulpmiddel, voor de prioriteiten binnen de categorie der kapitaalgoederen schiet zij tekort.

Op één punt zij hier nog gewezen. Naarmate men het mogelijke verzorgingsniveau, dat men zich als — voorloopig — doelwit heeft gesteld, gaat naderen, moet uiteraard het feitelijke verzorgingsniveau het mogelijke gaan inhalen, daar men anders doel en middel zou gaan verwarren. Dit houdt in, dat in de laatste stadia van den

wederopbouw de kapitaalgoederenproductie een verschuiving van de minder specifieke naar de meer specifieke kapitaalgoederen moet gaan vertoonen. Gebeurde dit niet, dan zou een te breede onderbouw ontstaan; een teveel aan niet-specifieke kapitaalgoederen. Dit zou een situatie opleveren, die op één lijn zou staan met een investeringscrisis. Om de noodzakelijkheid te ontgaan van omvangrijke, betrekkelijk snelle productieverhuivingen, die zeer ongewenscht zijn, zal men reeds vroeg op deze verschuivingen bedacht moeten zijn.

Ik waarschuwde reeds, dat mijn bijdrage tot de discussie meer negatief dan positief was. Zij heeft de strekking, den door Dr. Tinbergen ontwikkelde grondslag eener oplossing van het vraagstuk der rangorde te ondermijnen. Een in zekeren zin positieve bijdrage zou hierin kunnen zijn gelegen, dat uit de bovenstaande uiteenzettingen een aanwijzing voortvloeit, in welke richting verder onderzoek dient te gaan:

1. Welke maatstaven moeten gelden bij het bepalen van prioriteiten tusschen consumptie enerzijds en wederopbouw anderzijds? Deze vraag, die betrekking heeft op het tempo, staat immers nog open.

2. Welke verdere grondslagen dan de prioriteiten volgens de verzorgingsniveau's zijn te vinden voor de rangorde binnen de categorie der kapitaalgoederen?

Over beide vragen nog een enkele losse opmerking. Wat de eerste vraag betreft, de keuze tusschen consumptie en kapitaalvorming, kan in beginsel worden vastgesteld, dat voorloopig een laag verzorgingspeil geboden is, niet alleen uit het gezichtspunt van het herstel van ons nationale vermogen; maar ook teneinde het vraagstuk der overheidsfinanciën oplosbaar te maken. Wie zich, zij het slechts oppervlakkig, met dit laatste vraagstuk heeft beziggehouden, moet wel tot de slotsom zijn gekomen, dat, willen uit dezen hoek geen krachten gaan werken, die het economische herstel uitermate zouden belemmeren, de uiterste soberheid moet worden betracht. Het is dan ook waarschijnlijk, dat uit hoofde van den neteligen toestand der overheidsfinanciën, door belastingen en wat dies meer zij, de consumptie zoodanig zal worden beperkt, dat op dit punt geen verdere beslissingen meer behoeven te worden genomen en de eerste vraag dus geen antwoord meer behoeft. Een geleidelijke stijging van het feitelijke verzorgingsniveau is, dit zij hier terloops vermeld, zeer wenschelijk, al ware het alleen uit psychologische overwegingen.

Aangaande de prioriteiten binnen de categorie der kapitaalgoederen is hierboven eigenlijk al in het algemeen iets gezegd: op de eerste plaats komen de kapitaalgoederen „entferntster Ordnung” en de rangorde verloopt van deze naar de meer specifieke kapitaalgoederen. Uit technische overwegingen spreekt dit trouwens min of meer vanzelf. Hoe de prioriteitenlijst er in concreto moet uitzien lijkt hoofdzakelijk een technisch vraagstuk. Toch is het wellicht mogelijk hier economische gezichtspunten te doen gelden.

KREUKNIET.

DEVIEZENBESLUIT 1945.

Sedert geruimen tijd werd door het publiek, maar vooral ook door de banken, met ongeduld gewacht op het afkondigen van de nieuwe deviezenvoorschriften, die reeds herhaalde malen door De Nederlandsche Bank spoedig in het vooruitzicht waren gesteld.

Het verlangen naar nieuwe deviezenbepalingen werd veroorzaakt door de omstandigheid, dat sinds de bevrijding van ons land een soort „status quo ante” op deviezengebied heeft geheerscht, tengevolge van het — door de bevrijding in werking getreden — Koninklijke Besluit Deviezenblokkeering (Nr. E. 89). Dit besluit namelijk had, zooals reeds uit de considerans blijkt, uitsluitend de strekking „om de Nederlandsche deviezenpositie te bewaken

door eenige voorloopige conservatoire maatregelen, zulks in afwachting van een verdere wettelijke regeling". Het resultaat was dan ook, dat in het geheel geen deviezenrechtelijke transacties konden plaats vinden, behoudens in zeer dringende noodgevallen.

Thans is echter een einde gekomen aan dezen toestand van gedwongen rust door de publicatie van het Deviezenbesluit 1945, met de daarbij behorende uitvoeringsmaatregelen in den vorm van drie, door de daarbij betrokken ministers gegeven, beschikkingen (Deviezenbeschikking Grensarbeiders België, Deviezenreisbeschikking 1945 en Documentenbeschikking 1945) en twaalf door De Nederlandsche Bank, als gemachtigde dezer ministers, uitgevaardigde Deviezenbekendmakingen.

Op grond hiervan is het wenschelijk om een vergelijking te maken tusschen deze nieuwe voorschriften en de vroeger geldende bepalingen, daar tengevolge van een ruim vijfjarige praktijkervaring in het toepassen van deviezenmaatregelen in ons land ongetwijfeld van een zekere traditie op dit gebied kan worden gesproken, zoodat, ten aanzien van de nieuwe voorschriften, volstaan kan worden met het wijzen op de verschillpunten, die van essentieel belang zijn.

Bij het doorlezen van het nieuwe Deviezenbesluit en de uitvoeringsvoorschriften daarvan, blijkt reeds spoedig, dat men, met uitzondering van de door de veranderingen op politiek gebied benoodigde mutaties, betrekkelijk weinig principiële wijzigingen in het reeds bestaande deviezenrecht heeft aangebracht en, zich heeft beperkt tot het systematisch en overzichtelijk opstellen der voorschriften, het bijwijlen van de redactie der artikelen en het oplossen van twijfelpunten, die vroeger bestaan hebben.

Dientengevolge zullen hieronder slechts de reeds genoemde principiële wijzigingen in het kort behandeld worden.

Als gevolg van de veranderingen, ten aanzien van den politieken toestand van ons land door de bevrijding, berust thans het algemeen deviezenbeleid bij eenige daarbij betrokken ministers, die hun bevoegdheden kunnen overdragen aan een Commissie van Vertegenwoordigers. Met de uitvoering van de deviezenmaatregelen is niet meer het Deviezeninstituut, dat door het Besluit Deviezenblokkeering is opgeheven, maar De Nederlandsche Bank belast, welke instelling met machtiging van de betreffende ministers ook nadere uitvoeringsvoorschriften kan geven (Deviezenbekendmakingen).

Een ander gevolg van het wegvalen van de Duitsche overheersching is het verdwijnen van de op de Clearing betrekking hebbende voorschriften, daar het clearingstelsel in den vorm, zooals het in de oorlogsjaren bestond, verlaten is en thans vervangen wordt door een systeem van bilaterale betalingsovereenkomsten met de daarvoor in aanmerking komende landen, welk systeem meer aansluit op de o.a. in Engeland gevolgde methode voor het regelen van het buitenlandsch betalingsverkeer. In den grond komen beide systemen op hetzelfde neer, daar zij beide berusten op de bereidheid van de partijen om elkaar, over en weer, voorzoover noodig, betalingscrediet te verlenen, welk crediet dan meestal aan een van te voren vastgestelde limite gebonden is. Het verschil tusschen de stelsels is echter van monetair-technischen aard, daar vóór de bevrijding het betalingsverkeer met het buitenland grootendeels werd geleid via een centraal lichaam, het Clearinginstituut, terwijl thans de transacties wederom, gelijk dit vóór den oorlog het geval was, rechtstreeks tusschen de deviezenbanken en hun buitenlandsche correspondenten worden afgewikkeld. De deviezenbanken kunnen namelijk bij hun buitenlandsche relaties rekeningen openen (zgn. B rekeningen), welke rekeningen, op grond van de tusschen beide landen gesloten betalingsovereenkomst, op verzoek van De Nederlandsche Bank door de buitenlandsche circulatiebank gealimenteerd worden.

Het omgekeerde geschiedt natuurlijk ook t.a.v. rekeningen van buitenlandsche banken bij onze deviezenbanken. Voor betalingen ten laste van deze B rekeningen is een vergunning van de bevoegde autoriteiten (bij ons De Nederlandsche Bank of de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer op grond van een algemeene machtiging van eerstgenoemde) in het land, waar de rekeninghouder gevestigd is, voldoende, dus behoeft niet nogmaals toestemming verkregen te worden in het land, waar de uitbetaling moet plaats hebben. Dit laatste is een belangrijke vooruitgang op het clearingsysteem, waarbij eerst gecontroleerd werd, of de vordering tot de clearing kon worden toegelaten, voordat tot uitbetaling werd overgegaan. Een ander voordeel van het nieuwe stelsel is het verdwijnen van den wachtermijn, die vroeger in acht moest worden genomen, alvorens een clearingvordering kon worden voldaan, wanneer de clearing teveel was scheefgetrokken ten nadeele van het land van de tegenpartij.

Zooals vanzelf spreekt, moet de stand van de B rekeningen regelmatig aan De Nederlandsche Bank opgegeven worden, teneinde het saldo van de betalingsbalans tusschen de bij de overeenkomst betrokken landen te kunnen berekenen.

Nieuwe definities.

Wat de eigenlijk gezegde deviezenbepalingen betreft, valt in de eerste plaats de nieuwe omschrijving van het begrip „beschikken” in het oog; het oude Deviezenbesluit 1941 bepaalde op dit punt: „onder beschikken wordt verstaan beschikken met inbegrip van bezwaren en vervreemden”. Waar dit nauwelijks een definitie genoemd kon worden, ontstonden hierdoor vaak problemen. Ook het Besluit Deviezenblokkeering geeft geen definitie, maar noemt een aantal rechtshandelingen, die onder het begrip „beschikken” begrepen dienen te worden. Thans heeft men zich echter kennelijk ten doel gesteld om in het Deviezenbesluit 1945 den term „beschikken” zoo te omschrijven, dat een juridisch waterdichte definitie verkregen wordt, waaronder iedere beschikkingshandeling, in welken vorm ook, kan worden begrepen. Onder beschikken verstaat dit besluit: het verrichten van een handeling, welke een rechtsverhouding in verband met, of ten aanzien van, een vermogensbestanddeel doet ontstaan, vaststelt, wijzigt of doet eindigen. Het doen ontstaan, wijzigen of doen eindigen van een rechtsverhouding is duidelijk, doch het „vaststellen” van een rechtsverhouding behoeft een nadere uitlegging. Volgens mededeeling van De Nederlandsche Bank is deze term speciaal in het artikel opgenomen met het oog op een dading, d.w.z. een overeenkomst, waarbij partijen tegen overgave, belofte of terughouding eener zaak een aanhangig rechtsgeding ten einde brengen of een te voeren geding voorkomen. Men kan zich afvragen, of dit wel als het „vaststellen van een rechtsverhouding” beschouwd kan worden, doch in ieder geval opent laatstgenoemde term de mogelijkheid om er allerlei twijfelgevallen onder te vangen. Het gevolg van deze nieuwe omschrijving van *beschikken* is niet alleen, dat eventueele onduidelikheden voorkomen kunnen worden, maar ook, dat thans handelingen vergunningsplichtig zijn geworden, die het vroeger niet waren, wat o.a. het geval is met het in depot nemen en afgeven van buitenlandsche effecten, toebehoorend aan ingezetenen.

Waar het streven van de Overheid erop gericht is, om de zich in ons land bevindende effecten zooveel mogelijk te concentreren bij de banken (commissonnairs etc.), zie bijv. art. 29 y.h. Deviezenbesluit 1945, dat de mogelijkheid scheidt om ingezetenen te verplichten al hun effecten bij dergelijke instellingen in bewaring te geven, heeft De Nederlandsche Bank thans bovengenoemde moeilijkheid in dien zin opgelost, dat zij een algemeene vergunning aan ingezetenen heeft verstrekt om hun buitenlandsche effecten te deponeren bij haar of bij andere banken etc.

Voor het afgeven van buitenlandsche effecten uit een

open bewaargeving of depot blijft dus vergunning vereischt, tenzij het af te geven stuk bij een andere bankinstelling gedeponneerd zal worden.

Deponeren van effecten (zooval binnenlandsche als buitenlandsche) in, als afgeven daarvan uit een depot of open bewaargeving ten name van een niet-ingezetene is eveneens vergunningsplichtig; tijdens de werking van het Besluit Deviezenblokkeering was daarentegen het deponeren van stukken ten name van een niet-ingezetene zonder meer mogelijk. In verband met het bovenstaande spreekt het van zelf, dat thans voor het bezwaren van buitenlandsche effecten vergunning vereischt is, ook wanneer dit door een deviezenbank geschiedt. Dit laatste, d.w.z. bezwaren door deviezenbanken, was door het Deviezenbesluit 1941 toegestaan, doch was vervolgens beperkt tot dringende noodgevallen.

Bij de begripsomschrijvingen is nog vermeldenswaard, dat volgens het Deviezenbesluit 1945 schatkistbiljetten als effecten beschouwd moeten worden, terwijl promessen, dit spreekt vanzelf, onder de definitie van geldswaardige papieren vallen. Het Besluit Deviezenblokkeering sprak daarentegen bij geldswaardige papieren van schatkistpapier in het algemeen, waaronder men dus ook schatkistbiljetten diende te begrijpen.

Onder de definitie van effecten vallen ook certificaten van aandelen etc., terwijl die effecten als binnenlandsch beschouwd worden, welke in het binnenland betaalbaar zijn en uitgegeven zijn door of ten laste van Nederlandsche publiekrechtelijke lichamen dan wel privaatrechtelijke rechtspersonen en vennootschappen, die ingezetenen zijn. Hieruit volgt, dat in Nederland door Nederlandsche administratiekantoren uitgegeven certificaten van buitenlandsche effecten als binnenlandsche waarden gelden.

De verbodsbepalingen, die in het Deviezenbesluit 1945 opgenomen zijn, zijn in groote trekken volkomen gelijk aan de tijdens de Duitse bezetting van kracht zijnde voorschriften. Hoewel dit niet uitdrukkelijk bepaald is, zouden een paar verspreid staande artikelen (o.a. art. 7, sub 5) den indruk kunnen vestigen, dat thans niet alleen een bepaalde handeling, maar ook de overeenkomst om een dergelijke handeling te verrichten vergunningsplichtig zou zijn. De Nederlandsche Bank heeft echter uitdrukkelijk verklaard, dat ook hier het oude systeem gevolgd is, d.w.z. men acht het voldoende de handelingen, die overeenkomsten moeten effectueeren, aan een vergunningsplicht te onderwerpen, zoodat men behoudens bepaalde uitzonderingen (bijv. art. 23 en 26) geheel vrij is om verplichtingen aan te gaan.

Wat het beschikken over goud en edele metalen betreft, is een nieuw artikel opgenomen, daartoe strekkende, dat hieronder ook begrepen wordt het verrichten van een handeling, waardoor de eigen aard van goud of edele metalen, naar de in het besluit gegeven begripsomschrijvingen geheel of gedeeltelijk verloren gaat. Het doel van deze bepaling zal wel zijn om het vervaardigen van sieraden van gouden munten tegen te gaan, of, zooals wel door Duitse Devisenschi-ber werd gedaan, het laten maken van vuistgrootte hangers van platina voor horlogekettingen, en dergelijke spitsvondigheden.

Het vernietigen van buitenlandsche waarden is thans, wellicht ten overvloede, eveneens uitdrukkelijk verboden, evenals het omzetten van een in een bepaalde geldsoort luidende betalingsverplichting tusschen ingezetenen in een andere geldsoort; a contrario geredeneerd zou dit laatste dus t.a.v. een betalingsverplichting tusschen een ingezetene en een niet-ingezetene wel geoorloofd zijn.

Speciale aandacht verdient artikel 19, op grond waarvan het thans niet alleen verboden is aval te geven of borgtocht of andere zekerheid te stellen voor een schuld van een niet-ingezetene, zooals vroeger reeds het geval was, maar ook voor een schuld van een ingezetene jegens een niet-ingezetene, dus een vordering van een niet-

ingezetene. Het Deviezenbesluit 1941 sprak in dit verband alleen van aval geven (etc.) ten gunste van een niet-ingezetene, in tegenstelling met het Besluit Deviezenblokkeering, waarin dergelijke handelingen ook verboden worden voor rekening van niet-ingezetenen.

Voor den handel is artikel 24 van belang, waarin wordt bepaald, dat niet mag worden afgeweken van een voorschrift van De Nederlandsche Bank om in een bepaalde geldsoort te factureeren voor de betaling wegens levering van goederen, het afstaan van rechten of het verrichten van diensten. Het doel van de bepaling is duidelijk, nl. het voorkomen van betalingen door buitenlandsche importeurs of andere schuldenaren in gulden of in een voor ons land minder wenschelijke valuta, indien De Nederlandsche Bank voldoening in een bepaalde geldsoort wensch.

De verplichting tot aangifte en eventueele eigendoms-overdracht is in het Deviezenbesluit 1945 uitgebreid met dien verstande, dat er thans ook buitenlandsche effecten onder vallen. In Engeland is gedurende de oorlogsjaren op overeenkomstige wijze het bezit aan Amerikaansche effecten van het publiek grootendeels opgevoerd en in Amerika op diverse wijzen te gelde gemaakt om de wapenleveranties te kunnen betalen. Het is de vraag, of de Nederlandsche Regeering zal besluiten tot een dergelijke mobilisatie van buitenlandsch effectenbezit over te gaan, daar het nog zal moeten blijken, of voor ons land het voordeel van een min of meer regelmatige bron van inkomsten uit effecten opweegt tegen de vrij hooge rentelast van de reeds gesloten of eventueel nog te sluiten nieuwe leeningen. Wat de Amerikaansche aandelen betreft, is de hooge notering op het oogenblik wellicht nog een extra argument om dit bezit af te stooten.

Zooals reeds hierboven vermeld is, kan de minister van Financiën thans ook bepalen, dat ingezetenen verplicht zijn de hun in eigendom toebehoorende effecten in bewaring te geven bij banken, commissionairs, etc., hetgeen toch reeds wenschelijk is voor de effectenregistratie e.d.

Tenslotte kan nog als bijzonderheid van het nieuwe Deviezenbesluit genoemd worden, dat blijkbaar in analogie met vele besluiten van de Herstelwetgeving, rechtshandelingen, in strijd met, bij of krachtens dat besluit gegeven voorschriften verricht, van rechtswege nietig zijn. Een dergelijke bepaling kwam in de vroegere deviezenbepalingen niet voor en kan ook voor derden (bijv. voor een bank, indien een client een overtreding heeft begaan) van veel belang zijn, daar de betrokken transactie beschouwd wordt in het geheel niet te hebben bestaan, met alle gevolgen daarvan.

In een volgend artikel behandelen wij de uitvoeringsvoorschriften.

Mr. J. H. FRANSEN VAN DE PUTTE.

DE SOCIALE ORGANISATIE VAN HET-BEDRIJFSLEVEN.

Bezien wij thans ¹⁾ het gedeelte van het rapport-Nijverheid, gewijd aan de „sociale organisatie van het bedrijfsleven en de ontwikkeling van het sociale recht”, zooals de titel luidt. Dit deel omvat dus meer dan de eigenlijke bedrijfsorganisatie; ten aanzien van een reeks onderwerpen wordt uiteengezet, welke wijzigingen in het materiele recht noodzakelijk zijn, waarbij uiteraard de inschakeling der sociale organen een belangrijke rol speelt. Indien wij nu, om te beginnen, aandacht wijden aan deze laatste organen, dan vinden wij allereerst de sociale be-

¹⁾ In ons vorig artikel in „E.S.B.” van 1 November j.l. werd aandacht besteed aan de economische gedeelten van het rapport en aan de conclusies van een aantal ondernemers, functionarissen en overheidsorganen en van ondernemersorganisaties, te Amsterdam, inzake de economische organisatie van het bedrijfsleven in Nederland na den oorlog. Zie over dit onderwerp uitvoeriger mijn „Perspectieven der Bedrijfsorganisatie”.

drijfschappen. Deze zijn gedacht als organen van den bedrijfstak, d.w.z. horizontaal, en vertoonen veel gelijkenis met de bedrijfsraden. Hun samenstelling is paritair, terwijl de mogelijkheid van een neutralen voorzitter is opengelaten (vgl. art. 4, 1e lid, Bedrijfsradenwet). Belangrijk is, dat hun instelling verplicht gedacht is, zoodat voor iederen bedrijfstak een dergelijk orgaan zal worden gevormd, dit in tegenstelling met de gemengde lichamen op economisch gebied, welke instelling, zooals wij zagen, facultatief is gedacht. De taak der sociale bedrijfschappen is veelomvattend: verordenend, uitvoerend en adviseerend. Wij mogen eraan herinneren, dat deze taken in beginsel ook aan de bedrijfsraden waren toegekend, dat daar echter in de praktijk, althans wat de verordenende en uitvoerende bevoegdheid betreft, weinig van terecht is gekomen.

De Sociale Raad is gedacht als overkoepelend orgaan der sociale bedrijfschappen. De invloed der Overheid in dit orgaan moet, volgens het rapport, belangrijk zijn. Er moet, aldus het rapport, „niet voor worden teruggeschrokken, dat de Raad het stempel krijgt van een overheidsorgaan”. En het vervolgt: „De Sociale Raad moet zijn een gemengd lichaam, waarin het bedrijfsleven zijn plaats krijgt en dat onder overheidsleiding openbare functies te verrichten krijgt”. De samenstelling is dan ook paritair gedacht met aan het hoofd een voorzitter-regeeringscommissaris, welke laatste constructie dus parallel loopt met die van den voorzitter der economische gemengde lichamen. De bevoegdheden van den Socialen Raad zijn, blijkens het bijgevoegde wetsontwerp, ongeveer gelijk aan die der bedrijfschappen, dus eveneens verordenend, uitvoerend en adviseerend. Intusschen zal er in de praktijk uiteraard een werkverdeling moeten zijn tusschen sociale bedrijfschappen en den Socialen Raad. Het accent der verordenende bevoegdheid valt op de bedrijfschappen, speciaal op het terrein der arbeidsvoorwaarden is aan hen een groote taak toebedacht, een en ander onder goedkeuring van den Socialen Raad. Deze preventieve controle wordt in het rapport gemotiveerd met de noodzaak, dat de arbeidsverhoudingen van de verschillende bedrijfstakken met elkaar harmonieëren, alsmede, dat zij niet in strijd zijn met het algemeen belang. Wij signaleeren hier een standpunt, dat afwijkt van dat, ingenomen ter zake der economische organisatie. Daar toch kwam sterk tot uiting, dat het toekennen van regelende bevoegdheid aan organen van belanghebbenden uit den boeze is en dat daarom slechts gemengde lichamen met deze taak mogen worden belast. Op sociaal gebied legt men echter de verordenende bevoegdheid toch weer in handen van organen aan bedrijfsgenooten, zoodat hier het „corporatisme” weer om den hoek komt kijken. De voorzitter van den Socialen Raad zal hier met de moeilijke taak der toetsing worden belast. Hoeveel beter lijkt een oplossing, waarbij de verordeningen tot stand komen in een lichaam, waarin zowel Overheid als bedrijfsgenooten zitting hebben. Overigens zij er nog op gewezen, dat het goedkeuringsrecht van den Socialen Raad zich bepaalt tot de regeling van arbeidsvoorwaarden en enkele andere met name genoemde onderwerpen. Hoewel dit wel de belangrijkste verordeningen zullen zijn, blijft daarnaast nog een terrein open, waarbij de bedrijfschappen autonome regelingen zullen kunnen treffen, behoudens schorsing of vernietiging door de Kroon. Dat hierbij het algemeen belang in de verdrinking kan komen, is zeer wel denkbaar. De oorspronkelijke gril, nl. het regelen laten optreden van organen van bedrijfsgenooten, blijft nu eenmaal bestaan. De Sociale Raad zal verder in bepaalde gevallen regelen kunnen optreden, waar het bedrijfsschap te kort schiet, terwijl het bovendien de werkingssfeer der verordeningen zal kunnen uitbreiden tot andere bedrijfschappen. De netelige taak der grenstrekking, welbekend uit de praktijk der verbindendverklaring van C.A.O.-en, zal hier dus aan den Socialen Raad toevallen. De uitvoerende taak van den

Socialen Raad is uiteraard gedacht voor die overheidsmaatregelen, waarvoor gecentraliseerde uitvoering gewenst is. Als voorbeeld noemt het rapport de leiding van het in te stellen centraal verzekeringsinstituut, alsmede een groot aandeel in de leiding van een te stichten arbeidsbureau. Als adviescollege krijgt de Sociale Raad een belangrijke taak; hij zal den H.R.v.A. vervangen. Op 2 punten wordt hier echter verder gegaan: a. de Overheid wordt verplicht ten aanzien van alle regelingen op het terrein van het sociale recht zijn advies te vragen; b. zooveel mogelijk zullen de maatregelen door den S.R. worden ontworpen.

Het is de vraag, of als adviescollege de samenstelling van den Socialen Raad aan alle eischen voldoet. Met name mist men er in het element der wetenschappelijke leden, dat in den H.R.v.A. steeds een belangrijke rol heeft gespeeld. Dit gemis frappeert te meer, daar toch de Economische Raad (zie vorig artikel) als college van zelfstandige deskundigen is gedacht.

Dat de S.R. verder uiteraard met het toezicht op de bedrijfschappen en het coördineeren harer werkzaamheden belast wordt, spreekt wel vanzelf. Slechts rijst de vraag, waarom „in economicis” aan een dergelijk overkoepelend orgaan geen behoefte wordt gevoeld. De argumentatie van het rapport, dat het in het laatste geval gaat om functioneële decentralisatie van het departement, hetwelk zelf als overkoepelend lichaam optreedt, zou toch voor het sociale departement eveneens op moeten gaan.

Belangrijk is nog het enquêterecht, dat blijkens het wetsontwerp aan de sociale bedrijfschappen gegeven wordt, terwijl daarin tevens het instellen van ondernemingsraden aan ondernemingen met minstens 50 arbeiders verplicht is voorgeschreven.

Sociaal recht.

Stippen wij uit het rapport nog enkele suggesties aan betreffende het „sociale recht”. De figuur der C.A.O. wordt gehandhaafd, niet die der algemeen verbindendverklaring. De functie der C.A.O. wordt in het geschetste stelsel gezien als uitwerking der groote lijnen, welke in de verordeningen zullen worden vastgelegd. Deze bedrijfschappen zijn nl. gedacht als organen, die groote sectoren van het bedrijfsleven zullen omvatten, zoodat de verordeningen niet met alle nuances en bijzonderheden in de onderscheidene bedrijfstakken voldoende rekening zullen kunnen houden. Deze verdere uitwerking blijft dan de taak van het georganiseerd overleg tusschen werkgevers en werknemers, waaraan, volgens het rapport, „ook in de toekomst groote waarde (moet) worden gehecht”. Wij vragen ons af, wat er dan in die verordeningen moet worden geregeld. Het essentiële verschil tusschen de regelingen van arbeidsvoorwaarden in verschillende bedrijfstakken pleegt te schuilen in de loonen; daarnaast komen ook specifieke bepalingen voor, in bepaalde bedrijfstakken, bijv. voor de onderdeelen van het grafisch bedrijf, en van het bouwbedrijf. Beide categorieën vormen den hoofdschotel der regelingen. Overigens toonen de zgn. sociale bepalingen een vergaande mate van overeenstemming (men denke aan regeling der vacantie, feestdagen, kort verzuim, e.d.). Is het nu de bedoeling, dat slechts deze laatste in verordeningen worden vastgelegd en dus de kern der arbeidsvoorwaarden in de C.A.O. geregeld blijft? In dat geval zou de betekenis der verordeningen op dit terrein niet groot zijn. Een inconsequentie in dit stelsel, waarbij de C.A.O. een zoo groote plaats blijft innemen, schuilt in het vervallen der mogelijkheid van algemeen verbindendverklaring. In plaats daarvan, aldus het rapport, komen de verordeningen van het bedrijfsschap. Dat zou dan betekenen, dat in die gevallen de verordening wel tot in details afdaaft. Opmerkenswaard is, dat het rapport een pleidooi voert over de ondernemings-C.A.O., waardoor aanpassing aan individuele omstandigheden kan worden bevorderd; ook hierom zou de verordening niet te veel

in details moeten treden. Ons lijkt deze oplossing weinig aantrekkelijk: men zou naast elkaar krijgen een verordening, een detailleerende C.A.O. voor een bepaalden bedrijfstak en bovendien nog ondernemings-C.A.O.-en. De praktijk wijst overigens uit, dat deze laatste meer en meer aan beteekenis inboeten.

Moeten er in een onderneming speciale punten geregeld worden, dan is daarvoor de aangewezen vorm het arbeidsreglement, hetwelk het wetsontwerp trouwens voor ondernemingen met minstens 50 arbeiders verplicht stelt.

Arbeidsrecht.

Ten aanzien van de overige in het rapport behandelde onderwerpen doen wij nog enkele grepen. Zoo vinden wij, ten aanzien van het *ontslagrecht*, bepleit, dat de wettelijke opzeggingstermijn zal worden verhoogd en eveneens, dat de ondernemer den arbeider gedurende een bepaalden termijn, afhankelijk van den, duur der dienstbetrekking, zal moeten schadeloosstellen; de verplichte instelling van *ondernemingsraden* vermeldden wij reeds. Ten aanzien van de *vakopleiding* wordt den bedrijfsschappen een taak toegekend, terwijl voor de *arbeidsbemiddeling* gedacht wordt aan een Bedrijfsarbeidsbureau voor het geheele land, welks bestuur voor een belangrijk deel door den Socialen Raad zou moeten worden aangewezen. De werkloosheidszorg wordt gezien als staatszorg, waarbij, de sociale organen „niet de leiding (dienen) te hebben”. Anders oordeelt het rapport over de *sociale verzekering*. Afgezien van een aantal voorgestelde materiele wijzigingen, wordt hier aan de sociale organen een groot aandeel gegeven. Men denkt zich een centraal verzekeringsinstituut, ressorteerende onder den Socialen Raad, terwijl de bedrijfsschappen met de uitvoering belast zouden worden en daartoe voor iedere verzekering een kas zouden vormen. Aan deze laatste organen wordt nog een actieve rol toebedeeld ten aanzien van *pensioenvoorzieningen*, welke een aanvulling zouden moeten vormen van het algemeene pensioen in den trant van de Invaliditeitswet.

Tenslotte trekt nog de aandacht, dat men de bedrijfsschappen ook verordenend wil laten optreden op het terrein der arbeidersbescherming, door het vaststellen van uitvoeringsvoorschriften voor Arbeidswet en Veiligheidswet, terwijl er een stakingsverbod wordt voorgesteld voor die bedrijven, „waarvan de ongestoorde werkzaamheid in het algemeen belang strict vereischt is”. Bij arbeidsconflicten in het overige bedrijfsleven zal de Sociale Raad een bemiddelende taak verkrijgen en zelfs arbeidsvoorwaarden dwingend kunnen vaststellen. Voor bedrijfsrechtspraak is het rapport — terecht — niet geporteerd: bepleit wordt de instelling van gespecialiseerde arbeidsrechtvaarders, welke zonder deelname van leeken zullen moeten beslissen. Een afzonderlijke beschouwing over alle hier opgesomde punten zou verre buiten het kader van deze bespreking vallen. Vandaar, dat met deze korte resumptie moet worden volstaan, waarvoor te meer aanleiding bestaat, nu zij eenigszins buiten den hoofdschotel van het rapport, nl. de bedrijfsorganisatie, vallen.

Hetzelfde geldt trouwens voor het derde deel van het rapport, waarin wettelijke regelingen worden voorgesteld ten aanzien van ondernemersovereenkomsten en ten aanzien van de vestiging en uitbreiding van bedrijven. Beide regelingen sluiten ten nauwste aan bij de Ondernemersovereenkomstenwet 1935, resp. de Bedrijfsvergunningenwet, zij het, dat uiteraard aan de gemengde lichamen een belangrijke plaats wordt ingeruimd bij de uitvoering. Begrijpelijk is eveneens, dat, ten aanzien van de registratie van kartels, verschillende voorschriften uit het Kartelbesluit werden overgenomen. Niet onvermeld mag blijven, dat in een nabespreking het rapport nog de noodzaak betoogt vaneen algemeene machtigingswet, op grond waarvan de Overheid in bepaalde gevallen zal moeten kunnen ingrijpen in prijs-, productie- en distributieverhoudingen, ook nadat de prijsbeheersching zal zijn komen te vervallen.

Conclusie.

Indien wij thans onzen indruk van beide besproken rapporten zouden willen samenvatten, dan zouden wij allereerst willen vaststellen, dat zij een belangrijke schrede voorwaarts beteekenen. Onomwonden spreken zij zich toch uit over publiekrechtelijke organen, gevormd door Overheid en bedrijfsleven. Dit geldt zoowel voor de economische organen als voor den Socialen Raad, doch niet voor de sociale bedrijfsschappen. En hier komen wij tevens op een, naar onze meening, minder gelukkige conclusie van de rapporten, nl. de scheiding in sociale- en economische organisatie. In het bovenstaande betoogden wij reeds het onwenselijke hiervan en wezen daarbij tevens op het ontoereikende van de gevoerde argumentatie. Er komt nog bij, dat het sociale deel en het economische deel van het rapport-Nijverheid niet geheel op elkaar passen. Men krijgt den indruk, dat de betreffende auteurs niet dezelfde visie op de zaak hebben gehad. Afgezien van de structuur van den Socialen Raad, welke ons ook, op zichzelf beschouwd, weinig gelukkig toeschijnt, zouden wij de vraag willen stellen, wat wezenlijk aan de zaak zou veranderen, indien de geprojecteerde sociale bedrijfsschappen binnen het kader der (verticale) gemengde lichamen zouden worden gebracht en daarin de functie van horizontale suborganen zouden vervullen. Hierbij zou uiteraard moeten worden afgezien van de slechts partieële vorming van gemengde lichamen en zouden deze over het geheele bedrijfsleven dienen te worden uitgestrekt.

Wat de privaatrechtelijke organisaties als onderbouw der bedrijfsorganisatie betreft, wij opperden reeds onze bezwaren tegen de handhaving der hiërarchie van hoofd-, bedrijfs- en vakgroepen, zooals het rapport-Nijverheid die wil laten bestaan. Het geheele apparaat wordt hierdoor betrekkelijk zwaar. In dit opzicht verdient de oplossing der Amsterdamsche conclusies de voorkeur.

Ondanks onze bezwaren achten wij beide rapporten een vruchtdragende bijdrage tot het debat over de bedrijfsorganisatie, ter zake waarvan nu weldra wel definitieve stappen zullen moeten worden gedaan.

Mr. Ir. A. W. QUINT.

DE ECONOMIE ALS WETENSCHAP.

De mogelijkheid van het experiment.

De indeeling der wetenschappen is geen nieuw probleem en evenmin de plaatskeuze voor de economische wetenschap. Men onderscheidt natuurwetenschappen van geesteswetenschappen en spreekt ook van exacte, abstracte en technische wetenschappen. Elke wetenschap leidt tot uitspraken (conclusies, stellingen, verklaringen, formuleeringen, wetten). Sommige wetenschappen beschikken echter over een machtig hulpmiddel om haar uitspraken stap voor stap te controleren, te verifiëren, op hun bruikbaarheid te toetsen, terwijl andere wetenschappen deze gelegenheid missen. Dit machtige hulpmiddel tot verificatie der uitspraken wordt geboden door het experiment. De categorische tegenstelling schuilt dus in het aan- of afwezig zijn van de mogelijkheid tot verificatie der uitspraken langs experimenteelen weg. De experimenteële wetenschappen beschikken derhalve over een basis als garantie voor de betrouwbaarheid hunner uitspraken en conclusies, die de speculatieve wetenschappen ten eenen male moeten ontberen als proef op de som, waardoor aan de uitspraken der speculatieve wetenschappen steeds het element der onzekerheid kleeft. Hiermede wordt geen indeeling in experimenteële wetenschappen en speculatieve wetenschappen aanbevolen; de omschrijving van wetenschappen met experimenteel gefundeerde uitspraken tegenover die zonder deze basis is echter te omslachtig om te kunnen worden volgehouden.

Een indeeling moet zin hebben, d.w.z. tot van belang zijnde onderscheidingen voeren. Het behoeft geen betoog,

dat de betrouwbaarheid der uitspraken, waartoe men komt, van essentieel belang is en dat een inderling op deze basis practische beteekenis heeft door de verstrekkende consequenties, daaraan verbonden. Wie experimenteële onderzoekingen uit Engeland, Rusland of Duitschland bestudeert, kan de uitkomsten dezer onderzoekingen in den regel aanvaarden, dus onafhankelijk van het kamp, waaruit zij voortkomen. De opvattingen in genoemde landen vertoonen hier een groote mate van eenstemmigheid, welke men op de gebieden der speculatieve uitspraken (philosophie, economie, sociologie, rechtskunde, politiek enz.) ten eenen male mist. Het experiment wordt als arbiter door iedereen aanvaard; speculatieve uitspraken vormen een eeuwigdurende bron van meningsverschillen.

De economie biedt geen gelegenheid tot zuiver experimenteëren in wetenschappelijken zin, derhalve moet zij tot de groep van speculatieve wetenschappen worden gerekend. Het economisch experiment ontbreekt; de economische verhoudingen in de samenleving leenen zich niet voor experimenteel onderzoek en zijn o.a. niet geschikt voor proefondervindelijke vergelijking. Het scheppen van twee samenlevingen op kleine schaal, waarbij men enkele factoren laat varieeren om hun uitwerking na te gaan, is practisch uitgesloten en daarmee vervalt de uiterst belangrijke controle-mogelijkheid der experimenteële wetenschappen op de uitspraken, omtrent den oorzakelijken samenhang der economische verschijnselen. Ja, het blijft zelfs altijd een open vraag, of de opgestelde wetten in causaal verband staan met de verschijnselen, die men wil verklaren, geheel afgezien nog van de vraag, of dit causaal verband op de juiste wijze wordt aangegeven.

Men heeft natuurlijk getracht het gebrek aan een goede basis te ondervangen door toetsing der algemeene theorie aan de feiten, maar deze toetsing stelde veelal teleur en heeft het vertrouwen in de algemeene theorie dikwijls ernstig geschokt. Wel meende men de economie op een meer exacte basis te kunnen plaatsen door het verzamelen van cijfermateriaal, doch deze cijfers openen niet de mogelijkheid tot experimenteëren, al staat het nut der statistiek, bijv. voor het hanteeren van bepaalde overheidsmaatregelen, onomstootelijk vast. De uitdrukking „exacte wetenschap” werd in het bovenstaande juist vermeden, omdat dit begrip niet met experimenteële wetenschap mag worden verward. Indien men de statistiek tot de „exacte” wetenschappen wil rekenen op grond van het feit, dat de statistiek met cijfers werkt, dan heeft het begrip „exact” weinig zin, staat althans in beteekenis verre ten achter bij de onderscheiding naar experimenteële wetenschappen, waartoe de statistiek stellig niet behoort. Ook de wiskundige bewerking van cijfermateriaal, met name de econometrie, die zich bezighoudt met het berekenen van correlaties, ontsluit niet de causaliteit der verschijnselen en wie zulks suggereert, bewijst de economie een zeer slechten dienst.

De economische theorie berust dus op een wankel basis, daar valt niets aan te doen, maar in elk geval moet men zich hiervan volkomen bewust zijn om de gevaren helder onder oogen te zien. De gevaren schuilen vooral daarin, dat men zich op zijpaden begeeft en theorieën opstelt, die slechts oogenschijnlijk contact met de werkelijkheid hebben. Men ontwikkelt bepaalde gezichtspunten, die niet door experimenten kunnen worden geverifieerd of herzien en die van meet af aan buiten de werkelijkheid staan en bovendien aanleiding tot dogmatische uitspraken geven.

Men ontkomt niet aan den indruk, dat een groot deel der gangbare theorie niet geschikt is voor het hanteeren der feitelijke problemen, wat het duidelijkste tot uitdrukking komt bij de problemen, die zich als groote moeilijkheden of ongerijmdheden in onze samenleving voordoen. De theorie maakt daarbij den indruk niet op dergelijke vraagstukken te zijn ingesteld, alsof zij terzijde daarvan staat en geen bruikbaar instrumentarium voor het han-

teeren dezer vraagstukken oplevert. Dit verklaart ook de kloof tusschen theorie en practijk, welke door vele economen wordt erkend en welke niet, of in zeer veel mindere mate, bij de experimenteële wetenschappen wordt aangetroffen.

Het prestatievermogen der experimenteële wetenschappen is dan ook zeer veel grooter gebleken dan dat der economie. Men zegt wel eens, dat de moderne techniek het geheele aanzien der samenleving heeft gewijzigd, maar het zijn tenslotte de experimenteële methoden van onderzoek, die de ontwikkeling der techniek hebben mogelijk gemaakt, ingeleid en geleid. Globaal genomen ontstond de klassieke economie ongeveer in den tijd, dat ook de experimenteële methoden van onderzoek meer algemeen hun intrede deden. Vergelijkt men nu eens de positie van de theoretische economie tegenover die der experimenteële wetenschappen, dan zien wij enerzijds een theorie, waaraan in de kringen der eigen aanhangers ernstige twijfel bestaat omtrent haar bruikbaarheid, tegenover een bron van kennis, die alom vertrouwen geniet en dit ook waardig is.

In de oudheid domineerde het speculatieve denken en heeft men het experiment bij zijn beschouwingen geheel op den achtergrond gesteld. Klopte de theorie niet met de feiten, dan werden deze laatste van onwaarde verklaard. In vroeger tijden was het denken geheel bevangen in de sfeer van speculatieve beschouwingen. Pas betrekkelijk kort geleden is hierin een kentering gekomen en, zooals dikwijls gebeurt, heeft men toen de beteekenis van het experiment wel eens sterk overschat, in de overtuiging alle problemen langs experimenteële weg te kunnen oplossen.

Het experiment niet afdoende.

De vele problemen, waarvoor de menschheid zich geplaatst ziet, kunnen slechts ten deele langs experimenteële weg worden benaderd. Er blijft dus een groot aantal problemen bestaan, dat zich niet voor experimenteële bewerking leent en dat daardoor de samenleving de grootste moeilijkheden baart en zal blijven baren. De economie is een voorbeeld uit deze laatste categorie, ook al heeft zij nog het voordeel van de mogelijkheid tot een globale toetsing der theorie aan het totale complex der feiten. Daarmede is de economie niet minder belangrijk dan andere takken van wetenschap; integendeel. Het juiste inzicht in den samenhang der economische verschijnselen is van veel belang en het zou een zegen voor de samenleving zijn, indien een theorie kon worden uitgewerkt tot een betrouwbare gids voor het treffen van allerlei maatregelen op economisch gebied. De economische theorie loopt thans in vele opzichten achter de feiten aan, zonder de fatale spanningen op economisch gebied te voorzien, laat staan ze te voorkomen.

Voor het aangezicht der groote feiten heeft de economie te dikwijls gefaald om bij het publiek het noodige gezag en vertrouwen te winnen. Het is beter dit feit te erkennen, dan het te verdoezelen, al moet als verzachtende omstandigheid direct worden aangevoerd, dat geen enkele wetenschap zoo zeer door dilettantisme geteisterd wordt als juist de economische wetenschap. Want bijna iedereen matigt zich een oordeel over economische vraagstukken aan, zonder eenige scholing te hebben genoten en doet uitspraken, die op andere gebieden achterwege blijven, waar men het gezag der theorie onbewust erkent.

Bovenstaande minder vleierende bejegening kan gemakkelijk met voorbeelden worden gestaafd. Onze staatsleiding stond vóór den oorlog in het teeken der geldelijke bezuiniging. Vele scheeve verhoudingen konden niet worden rechtgezet, omdat daartoe het geld ontbrak. De economen hebben zich hiertegen niet positief verzet door te verklaren, dat het geld nooit den limiteerenden factor kan en mag zijn. Hoewel de figuur van het geldgebrek onze

staatsleiding beheerschte, gelijk in vele andere landen, waren er toch groote staten (Rusland en Duitschland), waar men een tegengesteld standpunt innam en programma's tot uitvoering bracht, die hier, uit hoofde van financiële overwegingen, voor onmogelijk werden gehouden. Nu mag men het met de doelstellingen dezer programma's niet eens zijn, daarmede is de zaak voor de economen niet afgedaan, omdat de figuur van het geldtekort als economisch verschijnsel met deze doelstellingen niets te maken heeft. Een totaal andere geldtheorie met een totaal ander staatsbeleid op financieel gebied heeft men in naburige staten gevolgd, welke in zekeren zin tot een experiment hebben geleid, dat: — hoewel onzuiver — toch aanleiding moest zijn om de hand in eigen boezem te steken en de vraag te stellen, of de figuur van het geldtekort, van staatswege gezien, geen fictie is, die bij gebrek aan het juiste inzicht in het functionneeren van het geldstelsel door de economen zeer onvoldoende werd bestreden.

De gangbare theorie kan geen aannemelijke verklaringen voor dergelijke feiten geven en zij eischt derhalve herziening, opdat de kloof tusschen theorie en practijk binnen afzienbaren tijd zal kunnen worden opgeheven.

De noodzaak eener herziening der algemeene theorie.

Hiermede komen wij dan aan het eigenlijke doel van ons betoog, dat is de herziening van de algemeene theorie, welke veel minder aandacht geniet dan noodig is met het oog op de groote belangen, die daarmede zijn gemoeid. De economie is een wetenschap, die zich in de latere jaren in de breedte heeft uitgedijd met het specialiseeren in allerlei richtingen.

Hoe nuttig deze detaillering in vele opzichten ook is geweest, toch mag men daarbij niet vergeten, dat het uitwerken van allerlei bijkomende vraagstukken niet tot een revisie der theorie zal leiden. Ja, het gevaar is zeker niet denkbeeldig, dat alle specialisatie de aandacht van de revisie der algemeene theorie heeft afgeleid; een revisie, waarmede zoo groote maatschappelijke belangen zijn gediend, dat zij nimmer uit het oog mag worden verloren.

Men moet er zich bij deze principieele kwestie vóór alles van bewust zijn, dat het denken der oudheid zich in de sfeer der logische redeneering heeft bewogen en dat deze visie nog sterk op den voorgrond trad, toen de theoretische economie ten doop werd gehouden. Economische theorieën hebben voor het bewijzen van hun bestaansrecht niet in de eerste plaats denkrechtvaardiging noodig, maar daarentegen wel nuttigheidsbewijs, d.w.z. zij verdienen de verschijnselen op bevredigende wijze te hanteeren.

De economische theorie moet dus een werkhypothese zijn, d.w.z. een hypothese voor het bewerken der fundamenteele vraagstukken. Men moet daarbij niet te veel het oog richten op de detailstudies, immers, de beleidsfouten in de afgelopen decennia betroffen evenmin details, doch waren van fundamenteelen aard.

Het denken heeft zich in den lateren tijd meer in experimenteele banen bewogen, waarbij de uitspraken konden worden geverifieerd, d.w.z. experimenteel bevestigd. Ook de economie zal zich hieraan niet mogen onttrekken, al ziet zij zich bij de verificatie harer uitspraken ook voor groote moeilijkheden geplaatst door het ontbreken van de gelegenheid tot zuiver experimenteren. Bij de revisie der economische theorie moet men voortdurend passen en schikken, totdat een bevredigende overeenstemming met de feiten en het hanteeren daarvan is bereikt. Een revisie eischt tevens het verwijderen van allen ballast, die, als nalatenschap van de beschouwingswijze uit vroeger tijden, steeds nog wordt meegesleept. Hoe logisch verschillende klassieke hoofdstukken, bijv. de verklaring van het renteverschijnsel, ook mogen aandoen, zij dienen te worden herzien, gecomprimeerd of zelfs geheel geschrapt, zoodra hun onbruikbaarheid voor het hanteeren van de

daarmede samenhangende vraagstukken is gebleken.

Voorop staat natuurlijk de overtuiging van de noodzaak eener ingrijpende revisie der theorie. Deze overtuiging is bij vele economen niet aanwezig. Er zijn vereenigingen of instituten, onder welker auspiciën verschillende studies over afzonderlijke economische onderwerpen verschijnen. Aan een permanente instelling voor de revisie van het moederschap wordt weinig behoefte gevoeld en zoo deze behoefte hier en daar bestaat, brengt zij het niet-tot een goed georganiseerden opzet. Dit moet ten zeerste worden betreurd, als men bedenkt, dat de technische ontwikkeling in de resteerende jaren dezer eeuw opweegt tegen een goede theorie als basis voor een algemeene welvaarts-politiek, die ons kan behoeden voor de vele scheeve verhoudingen met de daaruit voortvloeiende spanningen in het recente verleden. De economische wetenschap behoort daarmede tot de belangrijkste der hedendaagsche wetenschappen en in dit licht bezien mag men verwachten, dat van de kringen der economen een sterke drang uitgaat om te komen tot een algemeene theorie, die aan de aan haar te stellen eischen voldoet.

Wanneer men de theorie wil herzien, moet men zich in de eerste plaats bewust zijn van de methodiek van het onderzoek. Hierboven werd de economie tot de speculatieve wetenschappen gerekend, doch in den loop van het betoog werd reeds opgemerkt, dat een globale toetsing aan het totale complex der feiten mogelijk is. Dit hulpmiddel, al blijft het ver bij het zuivere experiment ten achter, moet dan ook tot het uiterste worden uitgebuit. Hebben de beoefenaren der economische theorie dit in het verleden doelbewust gedaan? Het antwoord op deze vraag moet in het algemeen ontkennend luiden, hetgeen zijn bevestiging vindt in het feit, dat de klassieke economie bij de ontwikkeling harer theorieën de overwegingen van den individueelen mensch als uitgangspunt koos, terwijl de groote vraagstukken, waarvoor geen bevredigende oplossing kon worden gegeven, op het gebied der samenleving als één geheel liggen, d.w.z. verband houden met het totale complex der verschijnselen. Bij het opstellen van werkhypothesen dient men dus tevens uit te gaan van de samenleving als één geheel, wat slechts mogelijk is door de werkhypothesen op te stellen aan de hand van geschematiseerde samenlevingstypen, waarbij deze samenlevingstypen functioneeren als *gedacht experiment*. Dit heeft niets te maken met de hedendaagsche ideologieën, doch is zuiver een gevolg van den aard der vraagstukken, waarvoor de economie is geplaatst.

De twee-eenheid individu-gemeenschap leidt tot eigenaardige tegenstellingen. Om nu maar eens bij het beeld van het geldtekort te blijven, kan een enkele tegenstelling op de volgende wijze aanschouwelijk worden voorgesteld.

Indien A zijn geld uitgeeft wordt hij arm en loopt vast. Dit geldt eveneens voor het individu B. Wanneer wij echter om A en B een lijn trekken om een samenleving in zakformaat tot uitdrukking te brengen, dan wordt deze samenleving als geheel gezien niet armer, wanneer A zijn geld aan B geeft of omgekeerd.

Verschiedende vraagstukken dienen te worden uitgewerkt, uit het gezichtspunt der samenleving als één geheel. Helaas leent deze samenleving zich niet tot het uitvoeren van experimenten. Men moet daarom zijn toevlucht zoeken tot het gedachte experiment, d.w.z. tot schematische voorstellingen en de langs dezen weg verkregen inzichten toetsen aan wat de werkelijkheid biedt.

De probleemstelling aan de hand van geschematiseerde samenlevingstypen voert spoedig tot afwijkende voorstellingen en het laat zich aanzien, dat langs dezen weg de kloof tusschen theorie en practijk kan worden gedempt¹⁾. Hiermede worden geen richtlijnen gegeven voor den weg, dien men bij een herziening zal moeten gaan, doch wordt alleen gewezen op de noodzaak van fundamenteele ver-

¹⁾ Wij wijzen voor deze werkwijze op het in 1939 verschenen werkje „Van crisis naar welvaart” (Uitgave Holdert en Co., A'dam).

anderingen in den geheelen opzet van het economisch leergebouw. Laat men dit op zijn beloop, dan zal men blijven sukkelen met een theorie, die in breede kringen geen voldoening schenkt en die het gezag mist om bij het hanteeren der groote economische problemen een leidende rol te spelen.

Op de schouders der economen rust een enorme verantwoordelijkheid. Deze verantwoordelijkheid houdt verband met de spanningen op economisch gebied, die in het recent verleden mede tot een uitbarsting hebben geleid en die niet langs den weg van het inzicht konden worden opgelost. De reactie op het in gebreke blijven van de officieele theorie pleegt te komen uit kringen, die zich door intuïtie laten leiden en dan hervormingen eischen, die ver uitgaan boven het eigenlijke doel. Wat dit betreft, heeft de economie niet tot een ontwikkeling in rustige banen geleid. Gedane zaken echter nemen geen keer en het nakaarten over wat achter ons ligt heeft weinig zin. Het gaat thans om de ontwikkeling in de komende tijden, die sterk afhankelijk is van juiste inzichten, ook op economisch gebied. Afgaande op de neiging om zich aan de fundamenteele herziening der economische theorie te onttrekken, welke neiging zich demonstreert in de vlucht in detailstudies, krijgt men den indruk, dat in economische kringen het besef van de groote verantwoordelijkheid ten aanzien van den algemeenen gang van zaken niet altijd in voldoende mate wordt gevoeld.

Deze neiging is deels een gevolg van het feit, dat men met een speculatieve wetenschap heeft te doen, gehanteerd in kringen van intellectuelen, die bij hun opleiding meestal geen experimenteele scholing doorloopen en daarom niet gewend zijn de uitspraken, waartoe zij komen, voortdurend te toetsen aan wat de werkelijkheid biedt, laat staan een methode van onderzoek te ontwikkelen, die deze toetsing vooropstelt en, ondanks het ontbreken van zuivere experimenten, zoo goed mogelijk benadert.

De economie als wetenschap vormt derhalve een probleem, waarover niet te licht mag worden heengegaan. Wij zien eenerzijds een sterken groei van organisaties op het gebied van toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek, wat duidt op het besef van voldoende ontwikkeld zijn der algemeene theorie als basis voor de toepassing en anderzijds een sterken groei van economisch detailonderzoek, terwijl de algemeene theorie lang niet ten volle bevredigt en geen algemeen vertrouwen geniet. De toepassing der economie is minstens even belangrijk als de toepassing der natuurwetenschappen (experimenteele wetenschappen), maar bij de economie mist men de basis van een betrouwbare algemeene theorie als gids, zoodat de toepassing op basis dezer theorie nog niet aan de orde is. Als tegenhanger van de snel groeiende organisaties op het gebied van toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek, zou men de ontwikkeling van fundamenteel economisch onderzoek mogen verwachten. Op dit terrein neemt men echter geen goed georganiseerde ontwikkeling waar, wat ten eerste moet worden betreurd als men bedenkt, dat de toepassing der natuurwetenschappen zonder vast omlijnd economisch inzicht in vele opzichten tot onvruchtbaarheid is gedoemd, zooals bij het onderzoek ten behoeve van deze toepassing steeds duidelijker naar voren komt, terwijl de maatschappelijke belangen, die met een betrouwbare economische theorie zijn gemoed, veel grooter zijn dan die, welke met een nog meer geperfectioneerde toepassing der natuurwetenschappen samenhangen.

Dit verschil in ontwikkeling is volkomen verklaarbaar. De toepassing van het natuurwetenschappelijk onderzoek leent zich voor systematische uitbreiding van het steunpunt der algemeene theorie uit, met inschakeling van het experiment als betrouwbare gids. De economie, gelijk elke niet experimenteele wetenschap, eischt voor haar herziening een andere visie op het massale feiten-

materiaal. Deze revisie is geen product van schoolvorming, maar kan slechts geschieden door individueel zeer hoogstaande figuren, die de veelheid van verschijnselen tot een nieuwe eenheid verwerken. De doorsnee-econoom komt hier niet aan te pas, voorzoover het actieve deelneming betreft. Toch kan aller medewerking bestaan in het besef van de zwakke positie der economie door het ontbreken eener experimenteele fundatie, waardoor men zich opentstelt voor alle pogingen tot reformatie en deze niet direct als inbreuk op de gangbare theorie terzijde stelt.

Ir. K. P. KALIS.

BOEKBESPREKING.

„Het eerste verzamelgebouw voor grossiers te Rotterdam?”. *Uitgave van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland*. Rotterdam, Juli 1945.

De vestigingsplaats der grossiers uit verwoest Rotterdam.

De Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam heeft een brochure het licht doen zien, gedagteekend Juli 1945, waarin een uit Rotterdamsche grossierskringen voortgekomen gedachte tot het stichten van een verzamelgebouw voor grossiers, wier bedrijven verwoest zijn door den oorlog, voor het forum van de publieke opinie wordt gebracht.

Over dit onderwerp zijn nl. kort na de bevrijding door de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland in overleg met het Asro enkele vergaderingen van belanghebbenden gehouden, welke onder het voorzitterschap van Dr. W. F. Lichtenauer hebben gestaan. De brochure bestaat nu uit een nota, de notulen dezer vergaderingen en een plattegrond van een verzamelgebouw, zooals dat door één der belanghebbenden werd gedacht.

De gedachte is, voor ons land althans, nieuw en belangwekkend. Vele Rotterdamsche grossierspanden zijn door oorlogshandelingen verwoest of zullen, aldus de nota, onder sloopershanden vallen in verband met de onteigeningsplannen van de spoorwegen. Het gaat hier om een „categorie van bedrijven, die over het algemeen niet direct lokaal gebonden is, doordat de clientèle over het geheele land verspreid wordt gevonden”. Bouw thans voor deze, aldus de gedachte, één groote collectieve behuizing, waarin ieder der betrokkenen zijn eigen ruimte kan huren en van de aanwezige faciliteiten gebruik kan maken. Men verwacht voor een dergelijk bouwwerk een hogere plaats op de urgentielijst, eerdere beschikbaarstelling van bouwmaterialen, minder kapitaalsinvestatie per ondernemer, minder wanruimte, rationeeler aanleg van gas, water, electriciteit, centrale verwarming enz. Voorts zouden in dit gebouw een 4.000 man personeel arbeid kunnen vinden, er zou „klantenaantrekking en omzetvermeerdering” voor de deelnemende groothandelaren uit voortvloeien, men zou goedkope collectieve reclame voor het grossiersgebouw kunnen maken; door dit alles zou de bouwsom en de exploitatie gunstig worden beïnvloed. De nota bepleit, dat het gebouw door de Overheid gefinancierd zou worden en verhuurd „tegen een huurprijs, welke tot uitgangspunt heeft hetgeen elders voor dergelijke m² oppervlakte betaald wordt”. Subsidiair zou de Overheid een gedeelte van het kapitaal à fonds perdu kunnen verstrekken en de rest als (voorloopig renteloos) voorschot. De Kamer wil thans gaan onderzoeken, of er onder de grossiers principieele bereidheid bestaat om zich in een dergelijk gebouw te vestigen.

**

De heer A. G. van der Veen, chef van den Economisch-Technologischen Dienst der Kamer, die „entre parenthèse” in zijn in de brochure opgenomen rede een staaltje van onverbloemd economisch nationalisme heeft gegeven, heeft samenwerking tusschen de handelaren bepleit en noemde „gecombineerde huisvesting” van groote be-

teekenis. Zonder een domper te willen zetten op het enthousiasme, dat uit de brochure spreekt, zouden wij toch de vraag willen stellen, of samenwerking niet pas zinvol wordt, indien er gelijkgerichte belangen zijn. Het staat à priori geenszins vast, dat bijv. een grossier in dagelijksche gebruiksartikelen met eigen wagenpark en stedelijke of regionale klantenkring zich in een dergelijk verzamelgebouw thuis zou voelen. Hij moet centraal ten opzichte van zijn verkoopmarkt gevestigd zijn en het zou wel eens erg oneconomisch kunnen blijken te zijn, wanneer zijn transportmiddelen — die in de garage onder het gebouw staan — niet rond kunnen rijden in het pakhuis om op rationeële wijze geladen te worden. Ook de klantenaantrekking en omzetvermeerdering, die het verzamelgebouw zou veroorzaken zijn ons nog niet voldoende duidelijk. De schrijver van de brochure, die een dorpsbazarhouder naar het verzamelgebouw laat komen om er „al zijn inkoop (te) kunnen doen, meer op zijn gemak dan wanneer hij zijn weg moet zoeken, tusschen 80 aparte behuizingen, verspreid door de stad”, stelt de zaak, waar het om gaat o.i. niet overeenkomstig de werkelijkheid voor. Die werkelijkheid is, dat de distribueerende groothandel een tamelijk vèrgaande mate van specialisatie vertoont en dat deze sterk op de markt en op consumptieverwantschap georiënteerd is. Ditzelfde geldt voor de afnemers, zoodat er in het algemeen geen reden is om aan te nemen, dat deze zich plotseling als universele koozers zouden ontpoppen. Men heeft hier o.i. teveel gedacht aan de succesvolle ontwikkeling van de groote warenhuizen en modemagazijnen, die echter wèl over in principe universele koozers beschikken. Mevrouw A koopt in één warenhuis de meest uiteenlopende artikelen, maar winkelier Pieterse is specialist in één bepaalde branche en indien hij al paralleliseert, dan toch zeker niet op grond van het feit, dat de grossiers allemaal in één gebouw te bereiken zijn. Het zou dan ook interessant zijn, te weten welke voorbeelden van collectieve behuizing de samensteller der brochure, die over een in Engeland en Amerika „reeds jaren in praktijk gebrachte gedachte” spreekt, zou kunnen noemen. Het voorbeeld, dat de heer van der Veen in zijn rede gegeven heeft slaat op collectieve *industrië*vestiging in huurgebouwen, 40 km buiten Londen, waarbij het vestigingsplaatsvraagstuk dus wel geheel anders is gelegen.

Wat de financieringszijde van het vraagstuk betreft is het de vraag; of de Overheid er rechtvaardig aan zou doen juist deze speciale groep van getroffen en in de financiering van hun behuizing tegemoet te komen en daarbij dan nog wel af te zien van normale huurcalculaties op basis van het inmiddels sterk gestegen bouwkostenpeil. Een dergelijke tegemoetkoming zou bezwaarlijk incidenteel geregeld kunnen worden. Denkt men aan grossierderijen in woningtextiel, in porcelein en aardewerk voor hotels, ziekenhuizen, e.d., die veelal een landelijke afzetmarkt hebben en eigen showrooms exploiteeren, dan lijkt de gedachte aan onderbrenging in een verzamelgebouw aantrekkelijker dan voor de groothandelaren in dagelijksche verbruiksartikelen, die toch ook niet gering in aantal zijn.

Dit alles neemt niet weg, dat hier van een initiatief gesproken kan worden, waarvan de verdere ontwikkeling met belangstelling moet worden afgewacht ¹⁾.

t. D.

¹⁾ Zie ook het „Bericht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam” in dit nummer. Red.

BERICHT VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR ZUID-HOLLAND TE ROTTERDAM.

„Het eerste verzamelgebouw voor grossiers te Rotterdam?”

Het vraagstuk van de behuizing der grossiers te Rotterdam heeft den laatsten tijd een en andermaal de aandacht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken van Zuid-Holland gehad. Na gehouden besprekingen is uit Rotterdamsche grossierskringen het denkbeeld naar voren ge-

komen een aantal grossiers onder te brengen in een zgn. verzamelgebouw van grossiers. De uitkomsten van een naar aanleiding van dit denkbeeld onder een aantal grossiers gehouden onderzoek waren van dien aard, dat de Kamer daarin reden vond het plan voor den bouw van een verzamelgebouw voor grossiers krachtig te ondersteunen.

Medio Augustus werd door de Kamer een brochure uitgegeven, onder den titel: „Het eerste verzamelgebouw van grossiers te Rotterdam?” Deze brochure werd aan een groot aantal, in hoofdzaak Rotterdamsche grossiers toegezonden. De beperkte oplage liet niet toe de brochure op even groote schaal aan buiten Rotterdam gevestigde grossiers te doen toekomen. Teneinde deze laatste in de gelegenheid te stellen van dit project, dat zich in Rotterdam in een zeer groote belangstelling mag verheugen, kennis te nemen, ligt ten kantore van iedere gewestelijke Kamer van Koophandel en Fabrieken een exemplaar van deze brochure voor belangstellenden ter inzage.

De Kamer van Koophandel te Rotterdam is vanzelfsprekend bereid alle verdere inlichtingen dienaangaande te verstrekken. Gegadigden van dit object kunnen zich, bij voorkeur schriftelijk, te harer kantore aanmelden. Zij worden verzocht tevens te vermelden, of zij zich in principe financieel wenschen te interesseeren bij den bouw van dit pand.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Sedert het vorige overzicht zijn de verhoudingen op de geldmarkt wel zeer sterk veranderd. Thans overheerscht het aanbod van schatkistpapier, zoodat de prijzen over het algemeen een stijging te zien gaven met ongeveer $\frac{1}{4}$ %. Driemaandsch papier werd aangeboden tegen $1\frac{1}{2}$ %, zesmaandsch promessen tegen $1\frac{3}{4}$ % en negenmaandsch papier tegen $1\frac{5}{16}$ %. De Agentsprijzen zijn dus reeds weer overschreden. Blijkbaar was de vraag naar geld grooter dan aanvankelijk werd verwacht, zoodat de banken een deel van hun bezit aan schatkistpapier moesten afstooten. Hierbij komt, dat geruchten over een op handen zijnde staatsleening ook hun invloed deden gelden; inmiddels heeft de Minister van Financiën in zijn radiorede van Dinsdag 13 November eenige mededeelingen gedaan over de nieuwe staatsleening en over de heffing ineens van de tijdens den oorlog verkregen vermogensvermeerdering. Deze laatste zou een bedrag op moeten brengen van rond f 4 milliard, welke in geld, effecten of andere waarden zullen kunnen worden betaald. Gezien het feit, dat ook effecten kunnen dienen voor betaling, waaronder stellig ook schatkistpapier begrepen zal zijn, behoeft betaling door de contribuabelen ten laste van hun bankrekeningen geen verstoringen op de geldmarkt teweeg te brengen. Overigens vraagt men zich wel af, gezien het zeer hooge bedrag dat als opbrengst verwacht wordt, wie onder de heffing zullen vallen en tot welke percentages, en vooral ook op welke wijze vermogensaanwas zal worden berekend. Overigens kondigde de minister een voortgaande uitgifte van bankpapier aan, daar de voor-oorlogsche verhouding tusschen chartaal- en giraalgeld nog niet zou zijn bereikt. Thans vormt het chartale geld slechts ongeveer de helft van het totale bedrag aan giraal geld (f 1.800 miljoen) dat in omloop is, terwijl dit voor den oorlog ongeveer 90% was.

Daar de totale geldomloop door den Minister van Financiën thans normaal wordt geacht, in verhouding tot het nationale inkomen, zou het tot stand brengen van een verhouding tusschen chartaal- en giraal geld, welke meer de voor-oorlogsche relaties benadert, dienen te geschieden door omzetting van giraal- in chartaal geld. Dit laatste ligt niet in de bedoeling, althans voorlopig niet. Derelatieve toeneming van het chartale geld zal dus alleen kunnen geschieden door ruimere deblokkeering, bankrediet en overheidsuitgaven uit-niet aan het publiek onttrokken

middelen, waartoe het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank ad f 2.487 miljoen voldoende speelruimte biedt. Het is duidelijk, dat dit slechts zeer geleidelijk zal kunnen plaats vinden, indien de monetaire autoriteiten de door Minister Liefstijck normaal geachte verhouding tusschen geldsomloop en nationaal inkomen willen handhaven, daar het volksinkomen door het op gang komen der productie wel zal toenemen, maar deze toeneming zal stellig niet met sprongen zijn.

Overigens vertoonde de bankbiljettencirculatie in deze week een behoorlijke stijging, nl. met f 61 miljoen, terwijl het saldo van het Rijk bij de centrale bank een toeneming met f 79 miljoen vertoonde, gepaard gaande met een ongeveer gelijke daling der geblokkeerde „saldi van Anderen”. Allerlei mutaties hebben hier natuurlijk invloed uitgeoefend, maar per saldo trok de Schatkist een niet onbelangrijk bedrag aan geblokkeerd geld tot zich, vermoedelijk grootendeels uit hoofde van belastingen en verplichte zekerheidsstellingen.

De Minister van Financiën heeft thans ook bekend gemaakt, dat het in de bedoeling ligt de vlottende staatschuld te consolideeren in 3 pCts bijzondere Grootboekinschrijvingen. Men weet dus thans, dat de vlottende schuld zal worden afgelost, daar van een gedwongen inschrijving in dit Grootboek niet werd gesproken. Of hiertoe desondanks niet zal worden overgegaan, blijft een open vraag; in ieder geval zijn de voorwaarden voor de bijzondere Grootboekinschrijvingen niet erg aantrekkelijk. De looptijd zal lang zijn en de overdraagbaarheid onmogelijk of in ieder geval zeer beperkt.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Maatschappelijke verhoudingen, Ir. A. J. Bergsma, S. Gouda Quint - D. Brouwer & Zoon, Uitgevers, Arnhem. 96 pag. N.V. Drukkerij G. J. Thieme, Nijmegen.

Nederland's Economisch Bestel, door J. L. M. de Poorter en Mr. W. C. L. v. d. Grinten. Uitg. N. Samson N.V., Alphen a. d. Rijn. 1945. 300 blz.

Publicatie Nr. 1. Een ernstige beslissing. Drs. G. H. L. Zeegers. Uitgegeven onder auspiciën van het Nederlandsche Comité voor Gebiedsuitbreiding. Het Verguld Blazoën. 1945. 150 pag. — Een aantal aspecten van de veranderingen in de Nederlandsch-Duitsche verhoudingen als gevolg van dezen oorlog.

Grondlijnen voor herstel van welvaart en financieel evenwicht in Nederland. Een economische beschouwing door W. J. v. d. Woestijne, Econ. Drs. 1945. N.V. A. Oosthoek's Uitg.-Mij. Utrecht. 70 blz.

Naar sanering van den gulden door Mr. W. Wentholt. Uitg. Scheltema & Holkema, A'dam. 1945. Prijs f 7.50. 402 pag.

La naissance et le développement de l'étalon-or. 1696—1922. par Jacques E. Mertens. Presses Universitaires de France. 1944. 475 pag.

BROCHURES.

Naar de volgende Crisis en oorlog, Ir. J. J. Pot. Voorjaar 1945, 32 blz.

Economische Publicaties No. 13a, Nederlandsche Middenstandsbank. Juni 1945.

Nederlandsche Mij. voor Nijverheid en Handel, Uitg. H. D. Tjeenk Willink & Zn., N.V., 1945.

Schadevergoeding door Annexatie, door Nederlander E. Veen. Uitg. L. J. Veen's. Uitg. Mij. N.V., Amsterdam, 1945. 40 pag.

Ons geld, de staatsschuld en de rentestand, door M. F. van Bommel, van Bommel & Co., Mei 1945. 34 bl.

Sociale Zekerheid. Rapport van de Commissie, ingesteld bij Beschikking van den Minister van Sociale Zaken van 26 Maart 1943, met de opdracht algemeene richtlijnen vast te stellen voor de toekomstige ontwikkeling der sociale verzekering in Nederland. Deel I en II. Gedrukt in Engeland door Waterlow & Sons Limited, Londen. Mei 1945. 100 en 122 pag. Aangeboden door het Ministerie van Sociale Zaken.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opetschb. schulden
12 Nov. '45	5.233.086	196.465	5.502.773	5.020.660
5 " '45	5.232.604	178.955	5.484.781	5.002.686
29 Oct. '45	5.222.334	183.232	5.481.388	4.999.382
22 " '45	5.222.523	179.553	5.477.897	4.995.907
15 " '45	5.212.597	183.536	5.471.955	4.990.119
8 " '45	5.214.825	189.471	5.480.118	4.998.428
1 " '45	5.203.552	201.335	5.480.709	4.999.802
24 Sept. '45	5.204.129	180.697	5.460.648	4.979.760
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
12 Nov. '45	1.375.206 ⁴⁾	3.645.426	149.897	C2.959.020	—
5 " '45	1.351.016 ⁴⁾	3.651.661	149.859	C2.513.999	—
29 Oct. '45	1.311.581 ⁴⁾	3.687.796	149.775	C2.560.265	—
22 " '45	1.297.569	3.698.327	149.764	C2.492.804	—
15 " '45	1.330.770	3.659.344	149.594	C2.067.338	—
8 " '45	1.252.976	3.745.447	149.393	C1.790.893	—
1 " '45	1.161.347	3.838.451	148.596	C1.593.143	—
24 Sept. '45	1.683.158	3.296.562	148.617	C1.329.892	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ De posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, zijn van 5 Juli 1943 af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

²⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 748.134.

³⁾ „ „ „ „ f 829.935.

⁴⁾ „ „ „ „ f 890.388.

NATIONALE BANK VAN BELGIË. (Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overzeesche fondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
30 Oct. 1945	30.603	5.478	260	248	237	47.017
25 " 1945	30.634	5.305	254	197	237	46.342
18 " 1945	30.605	5.268	377	228	224	46.684
11 " 1945	30.717	5.140	375	282	213	46.165
4 " 1945	30.717	5.075	388	215	221	46.065
27 Sept. 1945	30.426	3.940	383	252	246	47.370
20 " 1945	30.426	3.928	365	199	264	46.778

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
30 Oct. 1945	653	149.431	66.449	6	4.503	62.860
25 " 1945	653	148.522	65.924	4	4.061	62.921
18 " 1945	653	148.967	65.991	6	4.367	62.993
11 " 1945	653	148.468	65.996	5	3.797	63.061
4 " 1945	653	140.255	65.579	4	3.920	63.146
27 Sept. 1945	653	148.183	64.301	3	4.976	63.301
20 " 1945	653	147.526	63.875	3	4.682	63.364

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten en rekeningen-courant op de Bank, overgeboekt en over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

Vacatures

Bij groote instelling is plaatsing voor een

ACCOUNTANT

(lid N.I.V.A. of Ec. Drs.). Vereischten: uitgebreide controle-praktijk en/of kennis van de prijsstelling. Br. met uitvoerige, inl. en opg. verlangd salaris onder no. 2026 Adv. Bur. Belinfante & Co., Regentesseplein 8.

Beschikbare krachten

Jong, ongehuwd Doctorandus Economie,

26 jaar, met ruim 2 jaar ervaring op commercieel-economisch en administratief gebied, representatieve verschijning, wenscht van werkring te veranderen en zoekt een functie in handel of industrie in algemeen (secretariaat) of commercieel dienst. Beschikt over uitstekende referenties. Brieven onder R 17 Alg. Adv. Bur. Rouma & Co., Amsterdam-C.

ACADEMICUS

(geprom., rechten en economie), sedert vele jaren werkzaam in leidende functie op het gebied van geld- en bankwezen bij officieele instelling, ervaring in economisch research-werk en documentatie, goed met publiek en personeel kunnende omgaan, zich bewust van de moeilijkheden, die het Nederlandsch economisch leven zoowel op nationaal als internationaal gebied heeft te overwinnen, wenscht over te gaan in zelfstandige, verantwoordelijke functie, het liefst daar, waar commercieele aanleg gewenscht is.

Steller is eventueel bereid naar het buitenland te gaan of om de economische samenwerking van ons land met het buitenland van hieruit te bevorderen. De noodige referenties staan ten dienste. Br. no. 281 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Diversen

AANGEBODEN:

- 1 K.M.D. Ponskaartenmachine,
- 1 " " Electrische ponsmachine,
- 1 " " Handcontroleermachine,
- 2 " " Handponsmachines,
- 1 " " Power Printer met boxen.

Inlichtingen bij de Noord-Zuid-Hollandsche Tramweg Maatschappij, Leidschevaart 39b, Haarlem.

Holland moet exporteeren

maar de export moet georganiseerd worden.

Export-organisator,

econom, ex-redacteur van wereldbekend algemeen export-tijdschrift in de Engelsche en Fransche talen zoekt serieuze en kapitaalkrachtige uitgeverij voor de oprichting van een

Internationaal Tijdschrift

in de genoemde talen ter bevordering van den Nederlandschen in- en uitvoerhandel. Het tijdschrift is bedoeld als advertentieblad. Steller dezes is in staat redactie, administratie, acquisitie en verspreiding in het buitenland zelfstandig te organiseeren en te leiden.

Aanbiedingen onder R 32 Alg. Advertentie Bureau Rouma & Co., Heerengracht 226, Amsterdam-C.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Diversen

Zelfstandig studerende zit dringend verlegen om één der navolgende boeken:

Spaander, Staathuishoudkunde.

Bordewijk, Theoretisch-historische Inleiding tot de Economie.

Hoogcarspel, Staathuishoudkunde.

Wie wil hem helpen?

Brieven no. 287 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Nederlandsche Vorderingen op Duitschland.

Van 5 November 1945 af is de gelegenheid geopend de Nederlandsche vorderingen op Duitschland, (met uitzondering van vorderingen inzake in effecten belichaamde waarden en die wegens geleden oorlogsschade) in te dienen ten kantore van het Nederlandsch Clearing-instituut, Rokin 6 te Amsterdam, onder gebruikmaking van speciaal daartoe bestemde aangifteformulieren.

De aangifteformulieren zijn verkrijgbaar bij het Nederlandsch Clearinginstituut te Amsterdam, Kamers van Koophandel en Fabrieken, Bankinstellingen en soortgelijke.

De indiening moet geschieden vóór 30 November 1945.

HET

FINANCIEELE DAGBLAD

voorheen Amsterdamsch Effectenblad en Dagelijksche Beurscourant

geeft voorlichting over de nieuwe maatregelen

- het bedrijfsleven
- effecten en coupons
- geld en deviezen
- uitlotingen
- belastingen etc.

Abonnement per kwart. f 9.-. N.Z. Voorburgwal 289, A'dam C.- Tel. 30545 - 36173 - 43598

Betalingsverkeer met België

Voor alle deviezenaangelegenheden met België verlenen wij onze bemiddeling.

Eigen vestingen in België

VAN MIERLO & Co.

BRUSSEL - ANTWERPEN

Documentaire credieten

Remises voor kosten v. levensonderhoud

Reischèques

VAN MIERLO & ZN. N.V.

Breda - Roosendaal - Bergen op Zoom

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionairs in Effecten

Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20845 — 21889 — 40631

Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

De Aanvullende Brandpolis

van

*De „Assumij” van 1896 N.O.
’s-Gravenhage*

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUFINDUSTRIE

Boekelo • Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

GRAANFACTORY

EXPEDITIE

BEVRACHTING

OP- EN OVERSLAG

LADING-CONTROLE

BEMONSTERING

Peterson

HAVENBEDRIJF

ROTTERDAM

TELEF. 72872

POSTBUS 893

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

„t Glas levert Pieterman"

ook voor technische doeleinden

PATRIJSPOORTGLAZEN • TELEGRAAFPLATEN
MANOMETERGLAZEN • PEILGLAZEN • OLIEGLAZEN
REFLEXGLAZEN • WATERMETERGLAZEN ENZ.

Glasindustrie
Pieterman

WESTVEST 17 - SCHIEDAM - TELEFOON 69269

STANDARD
AMERIKAANSCH
PETROLEUM CIE.

GEBOUW PETROEA
's-GRAVENHAGE

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij.

H. A. M. Roelants
Schiedam

VAN GEND & LOOS

verzorgt Uw *geheele* expeditie

UW TOEKOMST IS VEILIG met een polis van de

ALGEMEENE FRIESCHE
LEVENSVZERKERING MIJ.

of de

GROOT-NOORDHOLLANDSCHE
VAN 1845

LEEWARDEN (Burmaniahuis) AMSTERDAM (v. Brienenhuis)

Schrijf
in Nederland
met **INKT VAN**
Talens